



Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

EINDVERSLAG

Samen energie besparen

**Lessen en rode draden uit
de Community of Practice
voor uitvoering van de
subsidieregeling RREW**

EINDVERSLAG

Samen energie besparen

Lessen en rode draden uit de Community of Practice voor uitvoering van de subsidieregeling RREW

Bram van den Boogaard
Rutger Bianchi
Ralph Kohlmann

64747 | 24 februari 2022

Inhoudsopgave

Introductie	4
Inhoudelijke lessen en rode draden.....	6
Lessen over de werkwijze van de Community of Practice.....	8
Bundeling verslagen bijeenkomsten CoP	10
Bijeenkomst 1	11
Bijeenkomst 2	14
Bijeenkomst 3	17
Bundeling Q&A's.....	20



Introductie

Per 1 maart 2021 trad de subsidieregeling Regeling Reductie Energiegebruik Woningen (RREW) in werking, als vervolg op de RRE-regeling. De regeling bood gemeenten de mogelijkheid subsidie aan te vragen om eigenaar-bewoners en huurders te ondersteunen bij het reduceren van hun energiegebruik, zoals het laten optimaliseren (waterzijdig inregelen) van cv-installaties, het aanbrengen van radiatorfolie, het gebruik van LED lampen en de inzet van energieverbruiksmanagers.

Uit een tussentijdse evaluatie van de eerdere RRE-regeling bleek dat veel gemeenten tegen knelpunten en vraagstukken aanlopen en daarin vaak zelf tot oplossingen proberen te komen. De diversiteit in aanpakken biedt de kans om veel te leren over effectieve en minder effectieve aanpakken en knelpunten en zo innovatie te bevorderen; mits hier gericht op wordt gestuurd. Daarom heeft het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) Berenschot de opdracht gegeven een *Community of Practice (CoP)* te vormen met twee doelen:

1. Bieden van een lerende omgeving voor deelnemers om ze te helpen bij de uitvoering en het wegnemen van knelpunten.
2. Delen van oplossingen en lessen vanuit de CoP en deze laten landen bij de grotere community van gemeenten aan wie de RREW subsidie is verstrekt.

Op 20 mei 2021 vond de eerste bijeenkomst plaats. Gedurende een periode van negen maanden zijn in totaal vijf bijeenkomsten georganiseerd, waarvan de laatste op 27 januari 2022. Met zo'n 25 deelnemers van gemeenten en het Ministerie van BZK bespraken we vragen, knelpunten en best practices waarmee de deelnemers direct verder konden. Daarnaast waren er gastsprekers van energiecoöperaties en de Universiteit van Amsterdam aanwezig om ervaringen en kennis met de deelnemers te delen.

We kijken terug op een constructieve periode, waarin tijdens de bijeenkomsten veel van en met elkaar geleerd is over de (uitvoering van de) RREW. In de laatste bijeenkomst zijn op specifieke thema's onderling contactgegevens uitgewisseld, ter bestendiging van het netwerk en de kennisuitwisseling.

In dit document vatten we de belangrijkste conclusies uit de bijeenkomsten kort samen en reflecteren we op de werking van de CoP. Daarnaast zijn de nieuwsbrieven van alle bijeenkomsten bij dit document gevoegd, evenals de Q&A's met BZK en RVO.

Wilt u blijvend vragen en ideeën kunnen uitwisselen? Word dan lid van de LinkedIn-groep van de CoP! Deze groep zal online blijven staan.

Inhoudelijke lessen en rode draden

Veranderen van gedrag en bewustzijn vraagt brede benadering.

- Veel gemeenten hebben een aanpak ontwikkeld waarin verder wordt gekeken dan alleen de kleine maatregelen. Ze zetten in op het ‘activeren van de bewoners’ om energie te besparen of hen bewust te maken van hun mogelijkheden en potentiële voordelen.
- Duidelijk werd dat er grote verschillen zijn in de gekozen aanpak bij verschillende doelgroepen. Veel gemeenten proberen bewoners te bereiken die niet uit zichzelf bezig zijn met energiebesparing. Dat vraagt er om dat mensen worden ontzorgd en ‘meegenomen’. Alleen een voucher of webinar is niet voldoende voor een structureel effect. Het helpt om te redeneren vanuit een dergelijke ‘klantreis’.
- Gemeenten die goede voorbeelden hebben gepresenteerd om een dergelijke klantreis te organiseren zijn:
 - [Cuijk, Grave, Mill en St. Hubert](#)
 - [Woudenberg](#)
 - [Den Haag](#)
 - [Gooise Meren](#)
- Het gebruik van vouchers/waardebonnen is bij veel gemeenten onderdeel van de RREW-aanpak, soms in samenwerking met lokale ondernemers en/of bouw-markten. Hoewel dit voor kleine maatregelen effectief kan zijn wanneer de ontvangers de voucher inwisselen, wordt de interactie met de bewoner gemist. Zodoende is het lastig te monitoren in hoeverre de vouchers gebruikt worden en kan een langdurige ‘klantreis’ hiermee moeilijk tot stand komen.
- [Dr. Loes Kreemers](#) heeft op basis van haar eigen onderzoek de CoP meegenomen in het gedragsperspectief, randvoorwaarden voor gedrag en een casus van de Indische Buurt in Amsterdam. Als gastspreker bij de derde bijeenkomst benadrukte zij dat drie elementen een rol spelen of iemand bepaald (energiezuinig) gedrag wel of niet vertoont: capaciteit, motivatie en gelegenheid. Ze schetste daarnaast welke zes stappen een gemeente kan doorlopen om tot een effectieve aanpak te komen.

Samenwerking met partners cruciaal maar soms lastig

- Samenwerking met (uitvoerings)partners is nodig om tot resultaten te komen, maar blijkt ook lastig te zijn. Gemeenten worstelen soms met de vraag hoe aanbesteding effectief vorm te geven binnen de randvoorwaarden van de subsidieregeling. Dit is besproken aan de hand van een case van gemeente [Breda](#).
- Een goede samenwerking met woningbouwcorporaties is doorslaggevend voor een effectieve aanpak richting (sociale) huurders. In de eerste bijeenkomst stond de vraag centraal hoe dat zo goed mogelijk kan worden georganiseerd. Belangrijke aanbeveling is om de corporaties vanaf het begin mee te nemen in het proces. Bijvoorbeeld door het formeel ondertekenen van een intentieverklaring of samenwerkingsovereenkomst. Een langdurige goede samenwerking met corporaties vergt daarna ook nog veel tijd en energie. Zo loont het om structureel af te spreken of de contactpersoon vanuit de corporatie mee te nemen in de reguliere overleggen.
- Ook andere partners kunnen van grote toegevoegde waarde zijn in de uitvoering van de RREW, met name voor het bereiken van de doelgroep en het creëren van vertrouwen. Onder meer de volgende partijen passeerden de revue: energiecoöperaties, buurtwerk, schuldhulpverlening, bibliotheken en buurthuizen.

Inzet op energiearmoede

Energiearmoede was een terugkerend thema in de gesprekken van de CoP. Diverse gemeenten hebben dit vanaf de start geïntegreerd in hun RREW-aanpak:

- [Gemeente Rotterdam](#) heeft de ambitie om een aanzienlijk deel van de energie-bespaarbonden in te zetten voor mensen met een kleine beurs. In de tweede bijeenkomst van de CoP is besproken hoe de doelgroep gedefinieerd kan worden en hoe deze mensen te bereiken en motiveren. Er werd onder meer geadviseerd om te starten met een experimentele testfase en om de doelgroep te benaderen in samenwerking met de kerk, moskee, schuldhulpverlening en woningbouwcorporatie.
- In [oost-Groningen](#) wordt de tool 'Jouw bespaarcoach' ingezet, die inwoners helpt de mogelijkheden inzichtelijk te maken om te besparen op maandlasten en tegelijkertijd te investeren in verduurzaming. Voor de lage inkomens wordt er sociaal krediet beschikbaar gesteld, waarbij door middel van de baten uit de besparing de lening voor de investering wordt terugverdiend. Omdat het juist lage inkomens betreft die soms al schulden hebben, wordt een garantie op de besparing gegeven.

Lessen over de werkwijze van de Community of Practice

Variatie in bijeenkomsten en deelnemers van toegevoegde waarde

- Door bij de bijeenkomsten zowel best practices van gemeenten als hulpvragen/knelpunten te behandelen ontstond een goede variatie in het ‘halen’ en ‘brengen’ van informatie en ervaringen. Zeker wanneer deelnemers vooraf middels het gebruik van verschillende *break-out rooms* (tool Zoom), ingedeeld in verschillende best practices of knelpunten, konden kiezen welke presentatie zij wilden bijwonen bleek de CoP van grote toegevoegde waarde. In het vervolg is het dus aan te raden deze verdeling van verschillende presentaties/thema's waar de deelnemers uit kunnen kiezen veelvuldig in het programma terug te laten komen. De behoefte voor het onderling uitwisselen van praktische tips en tricks werd duidelijk tijdens de check-in ronde van de bijeenkomsten, waarin een gemeente kort een ervaring/tip kon delen met de CoP.
 - Omdat vooraf gesprekken zijn gevoerd met alle deelnemende gemeenten, werd snel duidelijk welke best practices en knelpunten er per gemeente leefden. Zodoende konden sprekers gericht benaderd worden en werd duidelijk dat veel deelnemende gemeenten zowel wat te ‘halen’ als ‘brengen’ hadden.
- Naast de presentaties van de deelnemende gemeenten zelf werd de inbreng van de gastsprekers hoog gewaardeerd. Met name Dr. Loes Kreemers en haar link tussen de wetenschap en praktijk gaf de deelnemers veel inspiratie. Na twee bijeenkomsten van ervaringen delen onder de deelnemers bleek dit een welkome afwisseling.

Thematiek van bijeenkomsten in beweging

- Omdat gedurende het jaar de gemeenten hun plan van aanpak hebben uitgewerkt en tot uitvoering van de RREW zijn gegaan, dient de thematiek van de bijeenkomsten mee te bewegen.
 - Bij de start van de CoP waren er vooral nog veel vragen over de regeling zelf, de voorwaarden die hieraan verbonden zijn en praktische vragen over bijvoorbeeld aanbesteding. Om hier voldoende ruimte voor te geven zijn in totaal drie Q&A's georganiseerd met RVO. De deelnemers gaven aan dat deze sessies belangrijk waren om vooraf praktische zaken te regelen. Daarnaast hadden veel gemeenten in de beginfase nog inspiratie voor hun aanpak nodig. Door goede ervaringen, onder andere met de RRE-aanpak, te delen met de CoP werd hier gehoor aan gegeven.
 - In de latere bijeenkomsten verschoof de aandacht (logischerwijs) meer naar de uitvoering van de RREW. In deze bijeenkomsten draaide het meer om het vormgeven van de samenwerking met (uitvoerings) partijen en woningcorporaties en het bereiken (en vasthouden) van de doelgroep. Door kennis en ervaring over de dagelijkse uitvoering onderling te delen, en bij de laatste bijeenkomst concreet contactgegevens uit te wisselen wanneer er een ‘match’ tussen vraag en aanbod was, konden de gemeenten elkaar ook in de uitvoeringsfase verder helpen.

Praktische lessen volgende uit de CoP

- Vanwege de coronapandemie en maatregelen die, soms last-minute, ingevoerd werden, hebben we maar één bijeenkomst deels fysiek kunnen organiseren. Rondom deze bijeenkomst en tijdens de pauzemomenten bleek eens te meer de toegevoegde waarde van het fysiek ontmoeten van elkaar: zo werden ervaringen en contactgegevens uitgewisseld. Echter, omdat gemeenten uit heel Nederland betrokken waren bij de CoP, bleek dat de reistijden die gemoeid zijn bij een fysieke bijeenkomst ook voor sommigen als barrière werd ervaren. Bovendien waren online tools als Mentimeter en break-out rooms in Zoom van toegevoegde waarde, mede omdat snel overgestapt kon worden naar kleinere groepjes (ingedeeld op thematiek). Zowel fysieke als online bijeenkomsten hebben dus hun voor- en nadelen: we raden dan ook aan om bij een soortgelijke CoP het type bijeenkomst af te wisselen.
- Omdat het opzetten van een CoP met name zinnig is als er een juiste mix is van deelnemers die iets kunnen ‘halen’ uit de community maar ook deelnemers die ervaringen en tips kunnen ‘brengen’, is het slim om hier aan de voorkant naar te inventariseren. Dit kan vooraf middels een vragenlijst bij aanmelding voor de CoP, maar ook daarna nog verdiepend in een aantal groeps kennismakingen. Zo kan voordat de eerste bijeenkomst is gestart al een overzicht verzameld worden van mogelijke best practices en gedeelde knelpunten.
- Tot slot, het opzetten van de CoP, de organisatie en het voorbereiden van de bijeenkomsten en de presentaties/gast sprekers is een arbeidsintensief traject. Indien de deelnemers wensen door te willen met de CoP, en bij het opzetten van soortgelijke communities, is het belangrijk hier rekening mee te houden.

Bundeling verslagen bijeenkomsten CoP

NIEUWSBRIEF #1

Community of Practice

RREW – Juni 2021

Community of Practice van start!

Op 20 mei 2021 vond een succesvolle eerste bijeenkomst plaats van de Community of Practice RREW. Met zo'n 25 deelnemers van gemeenten en het Ministerie van BZK bespraken we vragen, knelpunten en best practices waarmee de deelnemers aan de Community of Practice (CoP) direct verder konden.

In deze nieuwsbrief vatten we de belangrijkste lessen samen voor alle geïnteresseerden die zich met de (uitvoering van de) RREW bezig houden:

- [Q&A over de voorwaarden en werking van de regeling.](#)
- [Betrekken en bereiken huurders.](#)
- [Direct bespaaractie met inzet van een sociale onderneming.](#)
- [Juridische borging.](#)
- [Gemeentelijke verduurzamingsregeling.](#)

Wilt u ook tussentijds vragen en ideeën kunnen uitwisselen? Word dan lid van de [LinkedIn-groep](#) van de CoP! Daar zal ook alle informatie worden verzameld.

Heeft u zelf een interessant of urgent knelpunt dan wel een onderscheidende aanpak waar anderen van kunnen leren? Dan is het mogelijk die te bespreken in de CoP (ook wanneer u daar geen lid van bent). Stuur een mail naar coprrew@berenschot.nl en u hoort of en zo ja wanneer we uw case agenderen.

Q&A over de voorwaarden en werking van de regeling

Tijdens de CoP waren RVO en BZK aanwezig om 'technische' vragen over de RREW te beantwoorden. Onder meer de volgende vragen kwamen aan de orde en worden beantwoord in de bijlage van deze nieuwsbrief.

- In hoeverre is het mogelijk de aanpak tussentijds te wijzigen?
- Hoe moet de 50% huurwoningen verantwoord worden?
- Hoe werkt de SISA-verantwoording?
- Kan dezelfde woning meer dan eens meetellen bij verschillende maatregelen?
- Mogen maatregelen door een corporatie worden geïnstalleerd?
- Wat kan worden meegeteld onder de 10% overheadkosten?
- Hoe zit het met de btw-teruggave?

Betrekken en bereiken huurders

Voorwaarde van de RREW is dat minimaal 50% van de woningen waar energiebesparende maatregelen worden uitgevoerd huurwoningen zijn. Bij het opstellen van de regeling wordt specifiek benoemd dat het voor gemeenten van belang is om actief samen te werken met de verhuurders. Hoe kun je dit het beste vormgeven? Hoe zorg je daarnaast dat huurders zelf in beweging komen en welke producten/diensten passen daar het beste bij? Uit de CoP kwamen de volgende suggesties naar voren:

- Maak een duidelijk onderscheid tussen corporaties en particuliere huurders: deze vereisen verschillende communicatiestrategieën en producten/diensten.
- Neem de corporaties vanaf het begin mee in het proces. Bijvoorbeeld door het formeel ondertekenen van een intentieverklaring/samenwerkingsovereenkomst of door informeel het gesprek aan te gaan over de te hanteren aanpak. Zo houd je de corporaties betrokken, kun je samen ambities uitspreken en bijvoorbeeld pilots uitvoeren. Ook huurdersorganisaties kunnen hier een rol in spelen.
- Zorg voor herhaling in de communicatie met huurders, bijvoorbeeld via de nieuwsbrief van corporaties of social media van de gemeente. Bied inzicht in de potentiële besparing op de energierekening.
- Maak het voor huurders laagdrempelig om mee te doen. Wat goed werkt, is samen met de corporatie langs de deuren te gaan voor direct contact met de bewoner. Sluit daarbij aan bij reguliere contactmomenten, zoals onderhoud van de cv. Dit is echter geen goedkope optie.
- Zoek naar ingangen via sleutelfiguren die goed weten wat er speelt in de wijk en waar inwoners tegenaan lopen. Dit kunnen vrijwilligers zijn of collega's in het sociaal domein (buurtwerk, schuldhulpverlening). Deze samenwerking vergroot de kans om huurders te bereiken en te prikkelen.
- Organiseer workshops in bijvoorbeeld buurthuizen, gericht op het helpen van huurders (gefocust op kleine praktijken, voor grote praktijken moet je bij de verhuurders zijn). Hoe gericht, hoe beter.

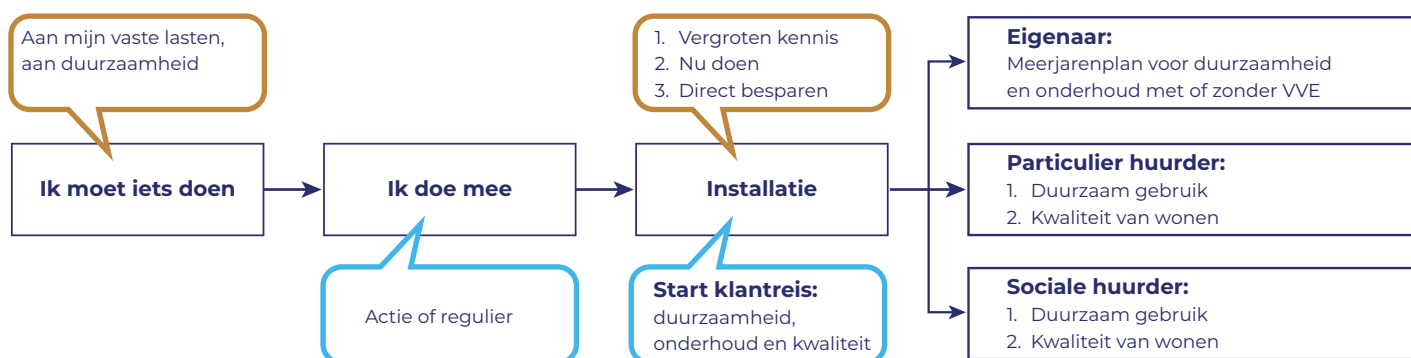
Best practice Den Haag: Direct bespaaractie met inzet van sociale onderneming

Bij het verstrekken van de RREW waren voor de gemeente Den Haag een aantal zaken van belang. De middelen (lampen, folie, etc.) moesten daadwerkelijk worden gebruikt en niet in de schuur of op Marktplaats belanden, er moest werkgelegenheid ontstaan voor inwoners die lastig aan het werk komen en tegelijk moest een aantal mooie sociale ondernemingen uit de stad ondersteund worden. Bij een Europese aanbesteding onder voorbehoud (alleen voor sociale ondernemingen) stonden de prijs en het resultaat vast en werden uiteindelijk drie lokale sociale ondernemingen gecontracteerd.

Bij de deelnemende bewoners kwam een energicoach langs, die de producten ter plekke installeert en adviseert over te nemen energiemaatregelen. Hiermee werd een 'klantreis' gecreëerd voor zowel particulieren als huurders, gericht op het vergroten van kennis omtrent duurzaamheid, onderhoud en kwaliteit van wonen.

De kwaliteit van de bespaaractie werd elke maand geëvalueerd met de betrokken partijen. Bij dit gesprek werden de cijfers besproken, zaken die juist wel of niet goed verliepen. Een belangrijke les bij het werven van deelnemers is dat het veel inspanning kost. In totaal deden uiteindelijk 5.600 bewoners mee, werd de actie gewaardeerd met een 9,4 en waren er bijna geen uitvallers gedurende de klantreis.

Meer informatie: bob.delevita@denhaag.nl



Juridische borging

De gemeente Breda heeft een hoge ambitie als het gaat om de RREW. Die ambitie is gewaardeerd met meer dan € 2 miljoen subsidie. Omdat het om veel geld gaat, brengt dit echter ook het probleem van aanbesteden met zich mee. Hoe kan Breda daar het best mee omgaan, zonder teveel tijd en energie kwijt te zijn aan aanbestedingsprocedures? Daarbij wil de gemeente graag veel verschillende producten aanbieden: energieboxen, warmtescans, adviezen, etc. Deze producten vallen niet allemaal onder hetzelfde bedrijf en hebben verschillende kostprijzen. Breda bevindt zich nu in de oriëntatiefase en wil het wiel niet helemaal opnieuw uitvinden: hoe kan Breda de RREW slim aanpakken? Uit de CoP kwamen de volgende suggesties:

- Eén manier om verschillende producten aan te bieden, is door een voucher te verstrekken die voor verschillende zaken gebruikt kan worden, zowel bij installateurs als bouwmarkten, etc. Het bedrag van de voucher gaat direct naar de bewoner en geldt dan niet voor de aanbesteding. De uitvoerende partij voor de vouchers heeft dan een beperkt budget nodig. Nadeel van deze optie kan zijn dat veel deelnemers dan alsnog voor producten kiezen.
- Het organiseren van één grote aanbesteding bij een partij die alles kan bieden wat je nodig hebt, is organisatorisch het makkelijkst, maar in de praktijk lastig te vinden. Voorbeeld is het Regionaal Energieloket. Daarnaast is het belangrijk je af te vragen of je de lokale economie wilt stimuleren en zo ja, welke impact dit heeft op de aanbesteding.
- Producten kunnen ook direct naar de bewoner door middel van een inwisselbare code bij in aanmerking komende bouwmarkten die zich daarvoor kunnen aanmelden (open-house-systeem). Het deel dat naar de inwoners gaat, maak je niet naar de derde partij over en is dus geen onderdeel van één grote aanbesteding. De bewoner heeft de unieke code en de bouwmarkt geeft door wat is ingewisseld.
- Hiermee lijkt de open-house-methode het voornaamste advies, omdat het geld dan ook terecht kan komen bij alle lokale ondernemers en je niet voor één grote partij kiest.

Best practice Wijk bij Duurstede: Gemeentelijke verduurzamingsregeling (GVR)

In 2018 zijn in Wijk bij Duurstede bewonersavonden georganiseerd om een eerste wijk in de gemeente van het aardgas af te halen. Dit veroorzaakte veel ophef. De gemeente is vervolgens gaan onderzoeken wat bewoners nu echt nodig hebben om stappen te zetten in de energietransitie, voorbij het doel aardgasvrij. Uitkomst was een aanpak die 1) bewoners en gemeente ontzorgt, 2) integraal van opzet is (bekostiging, voorbereiding en uitvoering), 3) betrouwbaar is en vertrouwen wekt door de aanbieders, 4) schaalbaar is naar de rest van de gemeente en 5) zowel generiek als woningspecifiek is.

Op basis van deze criteria kwam de gemeente uit bij De Woonpas: een aanpak om verduurzaming van de gebouwde omgeving woonlastenneutraal mogelijk te maken, met als kern totale ontzorging van bewoners en gemeente. Ook speelt deze aanpak in op belangen van bewoners: hoger wooncomfort, gezonder binnenklimaat en lagere energierekening. Op basis van een grondige woninginspectie krijgen bewoners een aanbieding voor isolatiemaatregelen en zonnepanelen. In overleg met de bewoners wordt bepaald of de gehele of een deel van de aanbieding wordt gerealiseerd, op voorwaarde van een sluitende businesscase. De kosten voor de doorgevoerde verduurzaming vloeien verspreid over 30 jaar terug via de baatbelasting. Deze blijft op de woning van toepassing wanneer deze verkocht wordt.

Bewoners ontvangen huis-aan-huis een brochure over de GVR met een uitnodiging voor een webinar. De praktijk wijst uit dat op deze manier veel bewoners bereikt kunnen worden.

Voor structurele inningsproblemen door particulier faillissement is er een waarborgfonds waar gemeenten aanspraak op kunnen maken. De GVR is mede ontwikkeld door het Erasmus Studiecentrum voor Belastingen van Lokale Overheden van de Erasmus Universiteit. Verder zijn EY, TNO en BNG Bank betrokken bij de ontwikkeling van de regeling.

Wilt u meer weten over deze aanpak?

Mail dan naar h.basari@wijkbijduurstede.nl

NIEUWSBRIEF #2

Community of Practice

RREW – Juli 2021

Op 24 juni 2021 vond de tweede bijeenkomst plaats van de Community of Practice RREW (CoP). Met wederom zo'n 25 deelnemers van gemeenten en het Ministerie van BZK bespraken we cases van vier gemeenten.

In deze nieuwsbrief vatten we de belangrijkste lessen samen voor alle geïnteresseerden die zich met (de uitvoering van) de RREW bezighouden, volgend uit bespreking van de volgende cases:

- *Wijkacties met de potentie bewustzijn te vergroten* – gemeente Woudenberg
- *Gedragsverandering via koppeling met energiemangers* – gemeenten Cuijk, Grave, Mill & St. Hubert
- *Ervaringen met armoedeaanpak: hoe bereik je mensen met een laag inkomen?* – gemeente Rotterdam
- *Ontwikkeling volledige klantreis: van energiecoach naar budgetcoach* – regio Oost-Groningen

Wilt u ook tussentijds vragen en ideeën kunnen uitwisselen? Word dan lid van de [LinkedIn-groep van de CoP](#). Daar verzamelen we ook alle informatie.

Heeft u zelf een interessant of urgent knelpunt, of een onderscheidende aanpak waar anderen van kunnen leren? Het is nog steeds mogelijk die te bespreken in de Community of Practice, ook wanneer u daar geen lid van bent. Mail uw case naar coprrew@berenschot.nl en we bespreken of en zo ja wanneer we deze kunnen agenderen.

Q&A met RVO

Erkan Deli en René Schellekens waren namens RVO aanwezig om vragen van de deelnemers van de CoP over de (voorwaarden van de) regeling te beantwoorden (zie bijlage). Tijdens de Q&A werd onder andere ingegaan op de volgende thema's:

- Verschillende kostenposten en gerelateerde RREW-activiteiten
- Opbouw van het budget per huishouden
- Wijzigingsverzoeken
- SiSa formulier

Wijkacties met de potentie bewustzijn te vergroten (Sofie ten Have, gemeente Woudenberg, NMU)

De gemeente Woudenberg wil inzetten op wijkacties om mensen in de wijk te activeren om energie te besparen. Dit met name vanwege de sociaal-maatschappelijke component: burens die elkaar inspireren, eigen wijkinitiatieven lanceren en gebruik maken van wat er speelt in de wijk. Vragen die leven, zijn: hoe bereik je de wijk/buurt/straat?, wat voor type acties zijn mogelijk?, hoe stimuleer je inwoners? en hoe kun je een eventueel vervolg aanjagen? De gemeente Woudenberg heeft hiervoor vanuit de RREW een budget van € 16.000 ontvangen en beschikt over zes energiecoaches. De centrale vraag is: hoe kan de gemeente een brede groep mensen bereiken en activeren, dus niet alleen de koplopers? Deelnemers aan het gesprek geven de volgende suggesties mee:

- Je moet het hebben van het persoonlijk contact met de bewoners. Wijk-/buurtraden zijn een mooi startpunt waarmee je gelijk een soort ambassadeurs in de wijk creëert. Eventuele huurderscommissies van een woningcorporatie kunnen een goede ingang naar de huurders zijn. Je kunt daarnaast ook de kerk betrekken, vooral wanneer deze gemeenschap groot is, heb je hiermee gelijk een groot bereik.
- Gebruik sportverenigingen als ingang. Hier zit vaak veel energie in en actieve burens met een breed netwerk.
- Organiseer een 'energieparty' voor huurders van een straat of blok met een energiecoach, bijvoorbeeld om verbruik te vergelijken. Koppel hier een borrel aan en gebruik de woningcorporaties voor de communicatie.
- De funfactor is belangrijk. Een wedstrijd of spelelement helpt hierbij (bijvoorbeeld: wie bespaart het meest?). Zeker voor huurders is het belangrijk dat je handelingsperspectief en enthousiasme genereert.
- Gebruik Slimmebuur.nl, waar burens elkaar helpen met energie besparen.
- Creëer een duurzame huizenroute: hiermee zien mensen hoe energiebesparing werkt in de praktijk en leg je gelijk persoonlijk contact.
- Doe mee met *Junior energiecoach*, speciaal voor kinderen in de leeftijd van 7-12 jaar. De kinderen doen hierbij diverse opdrachtjes om bewustzijn te creëren.
- Breng focus in je strategie aan, zorg dat het voor bewoners duidelijk is. Verzamel ook informatie over de buurt: wat kenmerkt een buurt? Op basis van deze input kun je vervolgens een aanpak bedenken die past bij het type buurt.
- Start met een pilot. Probeer een aanpak eerst in één wijk in plaats van direct in de gehele gemeente. Rol het uiteindelijk verder uit met de activiteiten die goed werken.

Gedragsverandering via koppeling met energiemanagers (Linda van Erp, gemeenten Cuijk, Grave, Mill & St. Hubert)

De gemeenten Cuijk, Grave, Mill en St. Hubert zetten in op inzicht en gedragsverandering. In een pilot worden energieverbruiksmanagers en CO2-meters uitgeleend, in combinatie met gesprekken met energiebespaarcoaches. Via de devices krijgen deelnemers in korte tijd veel informatie over het verbruik van apparaten en/of de noodzaak om te ventileren. Het uitleenen wordt altijd opgevolgd door een gesprek met de energiecoach, die kan adviseren over oplossingen en maatregelen. Deelnemers krijgen een tegoedbon voor bespaarartikelen, pas nadat ze het device weer hebben ingeleverd. De energiecoaches spelen een belangrijke rol in de aanpak. Ze worden opgeleid door een (extern) trainingsbureau.

Een belangrijke vraag is: hoe kan de gemeente mensen die niet bezig zijn met energiebesparing toch betrekken bij de actie?

Deelnemers aan het gesprek geven de volgende suggesties mee:

- Combineer de uitleenactie met een 'doorgeefkaart', waarbij de deelnemende inwoners worden uitgedaagd iemand anders blij te maken met het device.
- Ontzorg de bewoners maximaal. Niet iedereen lukt het om het device zelf in te stellen.
- Zoek samenwerking met de voedselbank, de bibliotheek en collega's van het sociaal domein.
- Verken ook de meerwaarde van een gratis app, waarvoor de drempel bij bewoners lager ligt om deze ook te blijven gebruiken.
- Verleid mensen deel te nemen zoals de Postcodeloterij dat doet: speel in op de angst iets mis te lopen.

Ervaringen met armoedeaanpak (Mariëlle Peeters, gemeente Rotterdam)

Rotterdam reserveert 5.000 van de 32.000 bespaarbonnen specifiek voor inwoners met een krappe beurs, een grote doelgroep die toch lastig te bereiken is. Terwijl een lagere energierekening een welkom extraatje kan betekenen. Dat bewustzijn vergroten is een flinke uitdaging. Vaak is er een taalbarrière, hebben mensen geen interesse of te veel andere zorgen om zich met energiebesparing bezig te houden.

Deze aanpak wordt nu verder uitgewerkt. Eén van de vragen is: op welke specifieke doelgroep moet de gemeente haar actie richten? Deelnemers kwamen met de volgende ideeën:

- Leg een koppeling met Aardgasvrije wijken, waar al andere initiatieven lopen en ook energiecoaches worden ingezet.
- Zoek de mensen op: bij de moskee, kerk of het buurthuis.
- Start met een testfase: experimenteer en zoek uit waar en bij welke doelgroep de actie aanslaat, daarna kun je deze gericht inzetten.
- Betrek de sociaal werkers en schuldhulpverlening, zij komen achter de voordeur en kunnen deze actie onder de arm meenemen.
- Verlaag de drempel voor deelname: bezorg aan huis gratis voorgeselecteerde pakketten, met producten die iedereen kan gebruiken.
- Niet zelden is er wantrouwen richting de gemeente. Inwoners hebben een sterkere binding met de corporatie dan met de gemeente. Trek dan ook samen op.

Ontwikkeling volledige klantreis (Arjan Hermanides, regio Oost-Groningen)

‘Jouw bespaarcoach’ is een onafhankelijk en niet-commercieel initiatief van het Regionaal Woon- en Leefbaarheidsplan van de gemeenten Midden-Groningen, Oldambt, Pekela, Stadskanaal, Veendam en Westerwolde. Via ‘Jouw bespaarcoach’ zijn verschillende klantreizen gedefinieerd en wordt maatwerk gecreëerd. Als eerste stap van de klantreis valt te denken aan energiecoaches, bespaarpakketten en warmtebeelden. Vervolgens wordt ‘Jouw bespaarcoach’ ingezet, die inwoners helpt de mogelijkheden inzichtelijk te maken om te besparen op maandlasten en tegelijkertijd te investeren in verduurzaming. Voor de lage inkomens wordt er sociaal krediet beschikbaar gesteld, waarbij door middel van de baten uit de besparing de lening voor de investering wordt terugverdiend. Omdat het juist lage inkomens betreft die soms al schulden hebben, wordt een garantie op de besparing gegeven. Mocht de besparing in de praktijk niet behaald worden, dan wordt in het uiterste geval de lening overgenomen.

Eén belangrijke vraag die nog speelt: hoe bereik en win ik het vertrouwen van de doelgroep ‘lage inkomens’? Suggesties van de deelnemers luiden als volgt:

- Onderzoek van tevoren wat er mogelijk is bij de woningen (bijvoorbeeld: zijn er veel spouwmuren?). Zo creëer je pakketten die goed aansluiten bij de mogelijkheden.
- Oudere mensen kunnen energiebesparing combineren met levensloopbestendige maatregelen.
- Zoek voor het winnen van vertrouwen naar organisaties waar mensen al een band mee hebben.
- Deel voor het opzetten van vervolgacties successen via ambassadeurs.
- Herhaling inbouwen is belangrijk: een gratis pakket aanbieden kan helpen om in contact te komen, maar veel mensen die een pakket aannemen, verlies je daarna uit het oog. Er is tenslotte maar één contactmoment. Herhaling en vergroting van het aantal contactmomenten kan ervoor zorgen dat ook wantrouwender mensen alsnog aangetrokken worden. Desalniettemin moet het platform simpelweg nog aan bekendheid winnen, daar gaat ook tijd overheen.

Community of Practice

RREW – september 2021

Op 2 september 2021 vond de derde bijeenkomst plaats van de Community of Practice RREW (hierna: CoP). Met een deel van de groep waren we voor het eerst fysiek bij elkaar in Utrecht, anderen sloten online aan. Met veel interesse werd er geluisterd naar en gesproken met onze gastsprekers: dr. Loes Kreemers en Isabella van Horssen.

In deze nieuwsbrief vatten we de belangrijkste lessen samen voor alle geïnteresseerden die zich met (de uitvoering van) de RREW bezighouden, volgend uit de presentatie van en discussie met onze gastsprekers:

- [Dr. Loes Kreemers](#), onderzoeker bij de Hogeschool van Amsterdam binnen het lectoraat 'Psychologie voor een duurzame stad', sprak over het sturen van energiezuinig gedrag.
- [Isabella van Horssen](#), coördinator bij Wattnu, Energiecoöperatie Gooise Meren, deelde haar ervaringen met de best practice 'Buurt Energieklusdagen'.

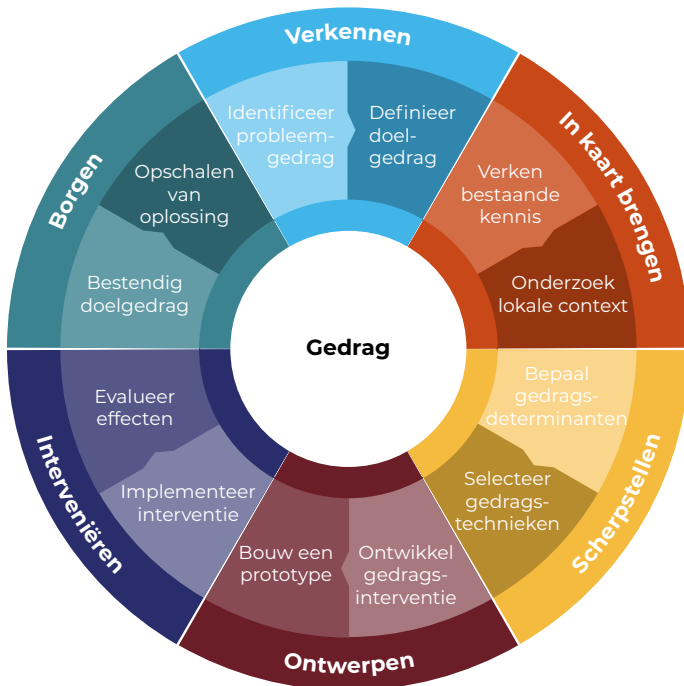
Wilt u ook tussentijds vragen en ideeën kunnen uitwisselen? Word dan lid van de [LinkedIn-groep van de CoP](#). Daar verzamelen we ook alle informatie.

Heeft u zelf een interessant of urgent knelpunt, of een onderscheidende aanpak waar anderen van kunnen leren? Het is nog steeds mogelijk die te bespreken in de CoP, ook wanneer u daar geen lid van bent. Mail uw case naar coprew@berenschot.nl en we bespreken of we deze kunnen agenderen voor de volgende bijeenkomst in november.

Sturen van energiezuinig gedrag (dr. Loes Kreemers, Hogeschool van Amsterdam)

Dr. Loes Kreemers is onderzoeker binnen het lectoraat 'Psychologie voor een duurzame stad'. Dit lectoraat houdt zich onder andere bezig met de vraag wat er nodig is voor mensen om zich duurzamer te gaan gedragen en doet hier (praktijk) onderzoek naar. In haar presentatie ging Kreemers in op gedragsperspectief, randvoorwaarden voor gedrag en een casus van de Indische Buurt in Amsterdam.

Er bestaat geen simpele oplossing of truc voor het sturen van gedrag. Vaak wordt gedacht dat 'als we mensen bewust maken ze anders zullen handelen'. Gedrag is echter afhankelijk van een complex samenspel van factoren. Daarom is het allereerst van belang goed in kaart te brengen om welk gedrag bij welke doelgroep het gaat en vervolgens te onderzoeken welke barrières en motieven ten grondslag liggen aan dit gedrag. Om (energiezuinig) gedrag in beeld te krijgen, te kunnen analyseren en te sturen op bepaald gedrag, maakt het lectoraat gebruik van de zogeheten SPARK-procescirkel.



Figuur 1. SPARK-procescirkel (PvdDS, 2021).

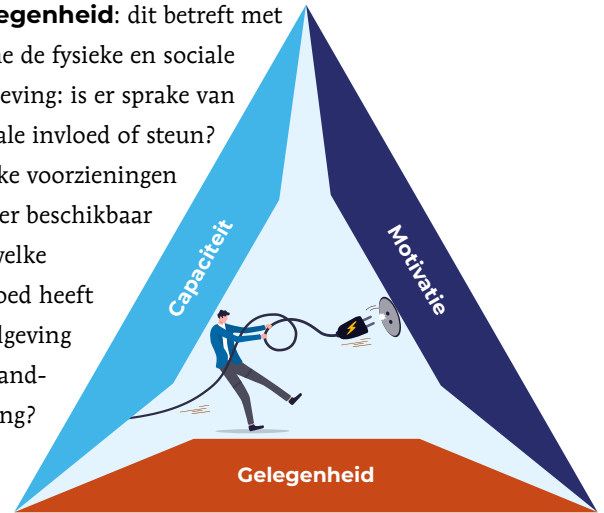
Hierin worden zes stappen doorlopen:

1. **Verkennen.** Identificeren van het mogelijke gedragsprobleem. Als dit is afgepeld, is de vervolgvraag: wat is dan het gewenste gedrag?
2. **In kaart brengen.** Verkenning van bestaande kennis (wetenschappelijke literatuur en praktische rapporten) en onderzoek naar de lokale context. Bekijk in geval van energiebesparing bijvoorbeeld welke projecten lopen en wat daar de resultaten van zijn. Toets daarna in de praktijk of theorie/projecten overeenkomen met de eigen praktijk.
3. **Scherpstellen.** Opstellen van een longlist van gedragselementen en deze filteren naar een shortlist: wat is het belangrijkste gedragselement? Dit kan bijvoorbeeld het gebrek aan kennis van een bepaald product zijn.
4. **Ontwerpen.** Ontwikkeling van mogelijke gedragsinterventie(s) en het bouwen van een prototype/ eerste versie van die gedragsinterventie.
5. **Interveniëren.** Implementeren van de ontwikkelde interventies en evaluatie van de effecten hiervan.
6. **Borgen.** Onderzoeken of het doelgedrag bestendig en de oplossing op te schalen is.

Om te kunnen begrijpen waarom iemand bepaald (energiezuinig) gedrag wel of niet vertoont, zijn drie elementen of randvoorwaarden te onderscheiden:

- **Capaciteit:** fysieke en mentale mogelijkheden zoals kennis, mentale ruimte en vaardigheden (weet iemand wat hij/zij moet doen?).

- **Motivatie:** heeft onder meer betrekking op waargenomen nut van het gedrag, vertrouwen in eigen kunnen, of het past bij iemands identiteit, verantwoordelijkheidsgevoel, bepaalde emoties die iemand erbij voelt en de urgentie die iemand ervaart.
- **Gelegenheid:** dit betreft met name de fysieke en sociale omgeving: is er sprake van sociale invloed of steun? Welke voorzieningen zijn er beschikbaar en welke invloed heeft regelgeving of handhaving?



Uit deze theorie blijkt dat verschillende randvoorwaarden gezamenlijk kunnen leiden tot gedragsverandering, ook richting energiezuinig gedrag. Het voorzien in bijvoorbeeld middelen (zoals radiatorfolie) is dan maar één ingrediënt en zal op zich niet zorgen voor (structurele) gedragsverandering.

Aan de hand van de SPARK-procescirkel is in de Indische Buurt onderzocht hoe energiezuinig gedrag kan worden gefaciliteerd en gestimuleerd bij bewoners met een laag inkomen. Belangrijk onderdeel hiervan waren interviews met experts, sociaal werkers en bewoners zelf. Deze dienden onder meer om inzicht te krijgen in de randvoorwaarden van energiezuinig gedrag, Concreet leverde dit de volgende zes aanbevelingen op:

1. Ontzorg, help bijvoorbeeld bij de installatie van energiebesparende maatregelen.
2. Creëer vertrouwen, onder andere door een persoonlijke benadering en herhaalbezoeken.
3. Maak relevant, bijvoorbeeld door besparing te koppelen aan een persoonlijk doel.
4. Betrek de sociale omgeving, onder andere door het hele huishouden bij de besparingsactie te betrekken.
5. Maak toegankelijk, help huurders bijvoorbeeld met klein onderhoud en maak bespaarproducten toegankelijk.
6. Energiebewustwording, onder andere door de link tussen gedrag en verbruik tastbaar te maken door middel van een slimme meter.

Onder aan deze nieuwsbrief staan nog een extra naslagwerk en andere bronnen die voor Kreemers op zowel persoonlijk als professioneel vlak betekenis hebben.

Best practice: Buurt Energieklusdagen Gooise Meren (Wattnu, Isabella van Horssen)

Energiecoöperatie Wattnu werkt in de gemeente Gooise Meren samen met onder andere de gemeente, woningbouwcorporaties, buurtplatforms en lokale ondernemers aan de uitvoering van de RRE en RREW. Na een uitgebreide evaluatie van de RRE en het in ogenschouw nemen van de voorwaarden van de RREW, diende Wattnu een zestal acties in voor de RREW:

1. Kleine maatregelen, zoals energiegesprek/tips met waardebon.
2. Energieklusdagen/klusser.
3. Campagne 'Zet 'm op 60!'.
4. Warmteportret van iemands huis.
5. Energiecoach Junior in combinatie met Kompas op Groen.
6. (Online) Energiefestival Duurzame huizen.

In haar presentatie lichtte Isabella van Horssen specifiek de energieklusdagen toe. Door middel van een buurtgerichte aanpak werden na een actieve communicatiecampagne vier pilots/klusdagen georganiseerd in juni, augustus en september 2021. Woningbouwcorporaties informeerden daartoe de huurders in een gepersonaliseerde brief inclusief waardebon, wat resulteerde in een hoge opkomst. Wattnu zorgde voor een stand op tactische locaties in de buurt, voor energiecoaches, energiebesparende producten, een klusservice om direct met iemand mee te gaan en in de woning producten aan te brengen, en voor energiedisplays in bruikleen voor gericht advies. De Buurt Energieklusdag is seizoensafhankelijk opgezet: de zomeractie is meer gericht op huiskoeling, de winteractie meer op warmte-isolatie.

Naast het goede weer waren het persoonlijke contact en de zichtbaarheid in de wijk belangrijke factoren voor het succes van de klusdagen. De aanwezigheid van actieve buurtplatforms spelen hierbij een voorname rol. Daarnaast ontstond zo de mogelijkheid een eerste contact te leggen met een nieuwe groep bewoners (denk aan bewoners die geen internet gebruiken, niet zo goed Nederlands spreken, etc.), gericht energiebesparende producten in te zetten en werd de drempel om de producten daadwerkelijk aan te brengen weggenomen door de aanwezigheid van de klusservice.

In totaal bezochten zo'n 850 mensen de Buurt Energieklusdagen. Dit leverde 448 bruikbare adressen op voor een vervolg, waarvan circa 60% huurders, en werden ruim 2.000 energiebesparende producten gebruikt. Momenteel worden opgespaarde aanmeldingen voor de klusservice behandeld. Daarnaast wordt gewerkt aan een winterproof concept van de Buurt Energieklusdagen, waarbij woningcomplexen zullen worden bezocht. Ook zal de klusservice worden uitgebreid en gepromoot: er komt een aanmeldmogelijkheid op de website, waarbij bewoners hun voorkeur kunnen opgeven voor vooraf vastgestelde data.

Hierna volgen enkele bronnen die dr. Loes Kreemers op persoonlijk en professioneel vlak hebben geïnspireerd:

1. Voor mensen voor wie klimaatwetenschappelijke artikelen slecht te verteren zijn, maar wel graag precies willen weten hoe het nou zit met het klimaat: volg correspondent klimaat en democratie Jelmer Mommers:
 - a. Zijn boek '[Hoe gaan we dit uitleggen](#)' heeft mijn ogen geopend. Stuur me gerust een e-mail als je interesse hebt in het luisterboek l.m.kreemers@hva.nl
 - b. Deze [drie verhalen](#) nemen je in vogelvlucht mee door de knelpunten:
2. Voor mensen met klimaatzorgen: ontvang een gratis preview van het boek '[Facing the Climate Emergency: How to Transform Yourself With Climate Truth](#)' van Margaret Klein Salamon. Dit boek heeft mij diep geraakt.
3. Voor mensen voor wie het niet concreet genoeg kan zijn: een van de bronnen van het rapport – [Energiearmoede toolkit](#):
4. Voor mensen die meer willen weten over klimaat en gedrag: [lectorale rede](#) Reint Jan Renes – De Klimaatspagaat: over de psychologische uitdagingen van duurzaam gedrag:
5. Voor mensen die meer willen weten over gedragsverandering in meer algemene zin: '[Draaiboek gedragsverandering](#)', ook van Reint Jan Renes:
6. Voor mensen die het prettig vonden dat er weinig tekst op de slides stonden: mijn PowerPointstijl is gebaseerd op: '[How to Avoid Death by PowerPoint](#)', Na het zien van deze video heb ik het nooit meer anders gedaan.

Bundeling Q&A's

Community of Practice RREW – Q&A met RVO/BZK, 20 mei 2021

- Wat moet een gemeente doen om activiteiten op te nemen anders dan die in de indiening benoemd zijn? In hoeverre is er nog ruimte om te schuiven met de invulling van de subsidie?

Het is mogelijk om wijzigingen door te geven in het project. De wijzigingen kunt u in het portaal doorgeven, voor meer informatie hierover verwijst ik u door naar onze [website](#).

Let er wel op dat u ook bij het doorgeven van de wijziging altijd aan de voorwaarden van de regeling moet blijven voldoen. U kunt niet meer uitkering aanvragen, wel kan het bedrag n.a.v. het wijzigingsverzoek lager uitvallen. In dit geval zult u een gedeelte van het voorschot terug moeten betalen. Doorlooptijd van het behandelen van een wijzigingsverzoek is 8 weken. Deze termijn kan met maximaal 8 weken worden verlengd.

Printscreen RREW website

Na uw aanvraag

De minister beslist binnen 8 weken nadat uw aanvraag binnen is. Deze termijn kan met maximaal 8 weken worden verlengd.

Wijzigingen doorgeven

Via de knop Direct regelen kunt u onder andere wijzigingen doorgeven. U komt op [mijn.rvo.nl](#) en daar kiest u de knop '(aanvraag) beheren'.

Om te kunnen inloggen in het aanvraagportaal heeft u eHerkenning niveau 1 nodig. Vanaf 1 juli 2021 kunt u alleen nog inloggen met eHerkenning niveau 3 (eH3) met de machtiging 'RVO diensten op niveau eH3'. Lees meer over [eHerkenning](#) ¹⁴.

Ga vervolgens naar uw aanvraag RREW. Wat wilt u doen?

- De beslissing van de minister inzien? Ga bij 'Gebeurtenissen' naar 'Besluit op Aanvraag'.
- **Wijzigingen van uw project doorgeven? Ga bij 'Optionele taken' naar 'Indienen -Wijzigingsverzoek'.**
- Wijzigingen in uw contactgegevens of rekeningnummer doorgeven? Ga bij 'Optionele taken' naar 'Wijzigen administratieve gegevens'.

Direct regelen

Verantwoording

De verantwoording voor de besteding van de specifieke uitkering verloopt op grond van artikel 17a van de Financiële-verhoudingswet via de jaarrekening van de gemeenten en de systematiek van 'Single information, Single audit' (SiSa-systematiek).

- Hoe moet de (minimaal) 50% huurwoningen verantwoord worden? Gaat dat om het bedrag dat besteed is of de aantallen bereikte woningen?

Door middel van de SiSa moeten gemeenten verantwoording afleggen over de besteding van de specifieke uitkering. Op grond van de regeling worden een aantal indicatoren uitgevraagd, de indicatoren zijn terug te vinden in de beschikking. 'Aantal woningen bereikt' is 1 van de indicatoren, de bovengenoemde voorwaarde betreffende huurwoningen gaat om het aantal bereikte woningen en niet om het bedrag wat is besteed.

- Kunnen gemeenten het SiSa formulier al van tevoren krijgen van de RREW?

Het SiSa formulier wordt eens per jaar in januari opgesteld op basis van de beschikking en is hierdoor niet eerder beschikbaar. Het SiSa formulier is gelijk aan de indicatoren die terug komen in de beschikking en zijn dus nu al voorhanden.

- Kunnen huishoudens twee keer geteld worden als ze mee doen aan twee verschillende acties?

Het is toegestaan om per woning meerdere activiteiten uit te voeren. Wel is het zo dat er per woning maximaal 100 euro (ongeacht hoeveelheid activiteiten) uitkering aangevraagd kan worden. Het huishouden kan niet twee keer worden geteld als bereik.

- Mogen deelnemers RRE meedoen aan RREW acties?

Ja, huishoudens mogen nogmaals aankloppen bij de gemeente voor een uitkering, dit mag alleen niet voor dezelfde activiteit. Wel is het zo dat als huishoudens in een eerder stadium(RRE) bijvoorbeeld niet op een voucher hebben gereageerd(verzilverd), deze nogmaals aangeschreven mogen worden(RREW).

- Mag je deelnemers RRE uitsluiten van RREW acties?

Dat staat vrij aan de gemeente.

- Moet iemand een keuze hebben om mee te doen?

Alle burgers hebben een keuze. Bij eenzelfde soort benadering als bij de RRE moet de gemeente zorgen dat een burger niet dezelfde activiteit uitvoert. Je zou het kunnen zien als "collateral damage" als iemand dubbel telt, maar het uitgangspunt is om nieuwe burgers te bereiken.

- Mogen maatregelen bijvoorbeeld gewoon door een corporatie geïnstalleerd worden?

Ja, de gemeente mag de woningcorporatie of (grote particuliere) verhuurder betalen voor de activiteiten die zij bij hun huurders willen uitvoeren. Denk bijvoorbeeld aan radiatorfolie, tochtstrippen of het energiezuinig inregelen van verwarmings- of ventilatiesystemen. De afspraken tussen gemeente en verhuurder moeten worden vastgelegd. Het moet duidelijk zijn in hoeveel huurwoningen de activiteiten worden uitgevoerd. De gemeente moet daarbij letten op de staatssteunregels en de voorwaarden uit de regeling. Dit betekent dat een gemeente ervoor moet zorgen dat het geld daadwerkelijk aan de concrete activiteiten wordt besteed (uit artikel 4 lid 1, a,b of c) en dat de woningcorporatie of verhuurder er geen economisch voordeel uit haalt. In dat geval is er geen sprake van staatssteun van de gemeente aan de corporatie of verhuurder. Dit zou bijvoorbeeld wel zo zijn als de woningcorporatie/verhuurder het geld gebruikt om er reguliere salarissen van medewerkers van te betalen of andere kosten die niet aan de specifieke activiteiten gerelateerd zijn.

- Moeten alleen aantallen woningeigenaren/huurders 50/50 zijn, of ook het budget?

De voorwaarde dat minimaal de helft van de woningen uit de aanvraag huurwoning is, is niet van toepassing op het budget.

- Marktwerving: welke bedrijven worden gezien als duurzaam?

Gemeenten moeten vooral zelf kijken welke partijen zij prettig vinden om mee samen te werken. Vanuit het Rijk is er geen lijst van bedrijven die in deze lijn duurzaam "genoeg" worden geacht. Het gaat vooral om het vertrouwen van een gemeente in het bedrijf met wie je contact hebt.

- Hoeveel ruimte geeft de corporatie aan de huurder om maatregelen toe te passen, welke zijn geschikt, en welke sturen op gedragsverandering?

Ligt aan de corporatie in kwestie in de gemeente. Het is belangrijk om niet alleen maar iets te doen in de woning maar ook het gesprek aan te gaan met de huurders en dus ook de corporatie.

- Vallen kosten voor webshop/website waardebonden onder 10% overhead, of mag een % vanuit post 1 gebruikt worden?

Overheadkosten zijn activiteit-overstijgende kosten, zoals kosten projectleider of coördinator, algemene organisatiekosten, kosten m.b.t. monitoring, budgetbewaking e.d. Kosten voor de website t.b.v. waardebonden vallen niet onder deze overheadkosten. De kosten moeten wel teruggerekend worden naar een totaalprijs (producten en aanbieden van) per woning en zullen realistisch moeten zijn en in verhouding moeten staan met het pakket.

- Hoe zit het met de BTW-teruggave? Is BTW alleen terug te vragen op advies en overhead, of kan je BTW ook op activiteiten terugkrijgen via het fonds?

Als gemeenten en provincies diensten en goederen extern inkopen betalen zij BTW daarover. Ze kunnen de BTW die ze betaald hebben over uitbesteed werk terugvragen bij het BTW compensatie fonds. Betaalde BTW moet aan een aantal voorwaarden voldoen:

De gemeente mag niet als ondernemer handelen om zaken ter beschikking te stellen aan één of meer individuele derden. De BTW kosten die uit deze actie voortvloeien kunnen niet opgevoerd worden bij het BTW compensatie fonds.

- De coronacrisis heeft laten zien hoe belangrijk het is om persoonlijk contact te maken met de doelgroep en hen te bereiken. De RREW biedt slechts beperkt ruimte (max. 10% van budget) om ondersteunende activiteiten uit te voeren om de doelgroep goed te bereiken. Hoe kan hier op een goede manier mee omgegaan worden en is er binnen andere onderdelen van de regeling ruimte te vinden voor meer budget hiervoor?

Ondersteunende kosten zijn activiteit-overstijgende kosten, zoals kosten projectleider of coördinator, algemene organisatiekosten, kosten m.b.t. monitoring, budgetbewaking e.d.

Binnen de regeling is er ruimte om persoonlijk contact te maken met de doelgroep door gebruik te maken van de activiteiten gericht op advies. Tevens is bovenstaande vraag een mooi praktijkvoorbeeld om in een RREW CoP sessie met andere gemeenten te bespreken en hierover ervaringen en kennis uit te delen.

- Mag een gemeente een webinar over waterzijdig inregelen - die onderdeel is van collectieve inkoopactie vanuit RRE-geld - verantwoorden binnen RREW (omdat het daar in het plan is opgenomen). Een aparte inkoopactie op alleen Waterzijdig inregelen blijkt niet mogelijk.

Ja, dit is toegestaan.

- Worden er nog eisen gesteld aan waaraan overhead (max 10%) besteed kan worden of is dat vrij? Zoals kosten voor deel huur pand van een nieuwe duurzaamheidswinkel.

Er zijn hier niet direct eisen aan verbonden. Zolang het algemene activiteit-overstijgende kosten zijn, algemene organisatiekosten, uren projectleider, communicatie, monitoring, budgetbewaking dan hoort het bij de 10 procent.

- Hoe kan een gemeente omgaan met 5 verschillende RREW-aanvragen na herindeling per 1-1-2021?

Bovenstaande vraag is uitgezet bij onze Juridische afdeling. Hier komt nog reactie op. Betreffende gemeenten kunnen signaal afgeven bij de RREW postbus (rrew@rvo.nl).

- Geldt de 10% voor organisatiekosten over het hele subsidiebedrag of per onderdeel zoals aangevraagd binnen de regeling?

De voorwaarde 'Maximaal 10% van de kosten is ondersteunend voor de activiteiten uit artikel 4.1?' gaat over het volledige uitkeringsbedrag.

- Wanneer een gemeente een informatiebijeenkomst organiseert, vallen de organisatiekosten hiervoor onder 'algemeen advies' of bij de 10% ondersteunend? Vallen energiedisplays onder kleine energiebesparende maatregelen?

Zoals eerder benoemd zijn ondersteunende kosten activiteit-overstijgende kosten, zoals kosten projectleider of coördinator, algemene organisatiekosten, kosten m.b.t. monitoring, budgetbewaking e.d.

De organisatiekosten van een informatiebijeenkomst kunnen worden meegenomen onder activiteit algemeen advies. Let er wel op dat kosten van derden terug te moeten rekenen zijn naar kosten per woning, moeten realistisch zijn en in verhouding staan tot eventueel de organisatiekosten.

Voor meer vragen kan gemaïld worden naar RREW@rvo.nl.

Community of Practice RREW – Q&A met RVO – 23 juli 2021

- Als er per woning max 100 euro aan budget mag worden besteed, betekent dit dan ook dat het aanbieden van een waardebon a 70 euro niet mag worden gecombineerd met een op de woning gericht specifiek advies aan huis, bijvoorbeeld door een energiecoach?
- Wat als het totaal bedrag optelt tot een hoger bedrag dan 100 euro omdat bewoners meedoen aan meerdere activiteiten (vouchers, workshop, energiecoach etc.). Gaat het om gemiddeld 100 euro? Of is het mogelijk om voor woning A 70 euro uit te geven en voor woning B 130?
 - Het is toegestaan om aan een woning meer dan €100 te besteden, mits gemiddeld over alle woningen maximaal €100 per woning wordt besteed.
 - De kosten van het uitvoeren van de activiteiten kunnen per woning dus verschillend zijn, zolang het gemiddeld over alle woningen maar 100 Euro per woning is. Het is aan de gemeente om de afweging te maken hoe de middelen per woning worden ingezet en of dit een evenwichtige verdeling is (gelet op de doelgroepen). Duurdere maatregelen of activiteiten in een woning kunnen ook worden ondervangen door een eigen bijdrage van de bewoner of van de gemeente of derde partijen.
- Moet een gemeente alle zaken aanleveren qua verantwoording of mag dit ook via een woningcorporatie of uitvoerende partij?
 - Verantwoording loopt via SiSa methodiek. Hoeft verder niet iets te worden aangeleverd aan RVO. Gemeente is eindverantwoordelijk, dus gemeenten dienen de verslagen in. Hulp van anderen inschakelen mag maar de gemeenten moeten de informatie aanleveren bij de SiSa.
- Bij de RRE heeft een gemeente ook al een aantal huurders bereikt. Mogen deze doorgeschoven worden naar de telling van de RREW?
 - De RRE was enkel gericht op woningeigenaren, daar wordt op gecontroleerd. Voor de RREW komen enkel activiteiten in aanmerking die nog niet begonnen zijn op het moment van aanvragen. Al eerder bereikte huurders kunnen daarom niet worden doorgeschoven naar de RREW.
- 70% of meer moet gaan naar activiteiten zoals beschreven in artikel 4 lid 1 sub a t/m c. Gaat dit om 70% van het budget of om 70% van het aantal te bereiken huishoudens?
 - Het gaat om 70% van de aangevraagde uitkering. Dat gaat dus om het budget.
- In de vorige Q&A werd aangegeven dat een webshop/website om vouchers te verstrekken valt onder post 1. In hoeverre geldt dit ook voor een persoonlijk codesysteem waarmee mensen hun tegoed ontvangen?
 - Uitgangspunt van de RREW is dat 70% van de aangevraagde uitkering wordt besteed aan daadwerkelijke maatregelen. Maximaal 10% van de uitkering mag aan ondersteunende activiteiten worden besteed. In de Memorie van Toelichting bij de regeling staat dat onder ondersteunende activiteiten zowel organisatie- als communicatiekosten vallen. Zowel een webshop of website als een persoonlijk codesysteem worden aangemerkt als ondersteunende kosten.
- Bij een gemeente is de besteding van voucherbedrag van 70 euro verlaagd naar 45 euro: nu dus 25 euro over. Zitten er kanttekeningen of aandachtspunten bij het besteden van dit bedrag van 25 euro. Kan een gemeente dit vrij aan andere activiteiten uitgeven?
 - Ja dat kan vrij uitgegeven worden. Uiteraard moet daarbij wel worden voldaan aan de eisen genoemd in de RREW. Belangrijke wijzigingen moeten wel doorgeven worden via een wijzigingsverzoek. Sommige SiSa-indicatoren kunnen anders uitvallen door deze wijziging, dus doorvoeren van de wijziging is belangrijk.

- Let er wel op dat u ook bij het doorgeven van de wijziging altijd aan de voorwaarden van de regeling moet blijven voldoen. U kunt niet meer uitkering aanvragen, wel kan het bedrag n.a.v. het wijzigingsverzoek lager uitvallen.
- Een gemeente heeft cadeaubonnen voor woningeigenaren en huurders aangevraagd. De gemeente wil eerst huurders bereiken. Hoe flexibel is de gemeente om de aantallen bereikte huurwoningen te verhogen en de woningeigenaren te verlagen? Mag de gemeente meer bonnen bijvoorbeeld naar huurders verstrekken als dit succesvol blijkt te zijn?
 - Ja dat kan, als je maar aan de eis van minimaal 50% huurders blijft voldoen. Let op: belangrijke wijzigingen dienen aangegeven te worden via een wijzigingsformulier.
- Welke onderdelen van de kosten voor energicoach vallen binnen de 70%? En wat binnen de overhead? Denk aan vrijwilligerswerk/trainingen/evaluaties etc.
 - Uitgangspunt van de RREW is dat 70% van de aangevraagde uitkering wordt besteed aan daadwerkelijke maatregelen. Maximaal 10% van de uitkering mag aan ondersteunende activiteiten worden besteed. Onder ondersteunende activiteiten vallen zowel organisatie- als communicatiekosten.
- Bij een gemeente doen de bewonersinitiatieven veel in de uitvoering (vrijwillig). Kunnen zij een klein deel van de overheadskosten (die max 10% is) ontvangen? Zo ja, hoe dan te verantwoorden (factuur e.d.)? De bewonersinitiatieven doen zowel organisatorische zaken als het geven van advies (activiteit).
 - Ja, dit is mogelijk. Verantwoording loopt via SiSa methodiek.
- Wanneer is het SiSa formulier beschikbaar?
 - Het SiSa formulier wordt in januari opgesteld. Huidige activiteiten hoeven volgend jaar pas in de SiSa te worden verantwoord. In de beschikking staan al de criteria waarop getoetst gaat worden. Om ontvangers te helpen bij het bepalen van de specifieke uitkeringen of de provinciale middelen waarover zij in enig jaar verantwoording moeten afleggen, stelt BZK als service per jaar, aan de hand van informatie van verstrekkers van de uitkeringen (maar geen informatie wordt verstrekt over wie een specifieke uitkering heeft gekregen), de zogenaamde verantwoordingslijst op. Elke ontvangende medeoverheid kan in de verantwoordingslijst zien over welke specifieke uitkering(en) of provinciale middelen moet worden verantwoord.
Link: [Definitief verantwoordingsoverzicht Sisa 2020 - Welkom \(rijksoverheid.nl\)](https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/verantwoording-overzicht-sisa-2020)
- Hoe snel komt er reactie van RVO op een wijzigingsverzoek?
 - Doorlooptijd van het behandelen van een wijzigingsverzoek is 8 weken. Deze termijn kan met maximaal 8 weken worden verlengd.
- Telt een woningeigenaar mee voor de RREW als deze eerst de RRE heeft gebruikt en daarna ook nog eens de RREW?
 - Ja huishoudens mogen nogmaals aankloppen bij de gemeente voor een uitkering, dit mag alleen niet voor dezelfde activiteit. Het is daarom niet toegestaan voor dezelfde energiebesparende maatregel uit twee regelingen subsidie te ontvangen.
 - Waardebonnen/vouchers zijn geen activiteit in de zin van de regeling. Een voucher is een middel om een activiteit uit te voeren en kan dan ook nogmaals worden gebruikt.

Vragen aan RVO – Q&A – 18-11-2021

Gonda

Vanwege de nu geldende coronamaatregelen merken wij dat we geplande activiteiten uit moeten stellen. We hadden juist de activiteiten nu gepland omdat mensen nu bezig zijn met energie. Is er een mogelijkheid om de RREW te verlengen?

Er is een mogelijkheid om de einddatum van de realisatietermijn met zes maanden te verlengen: Indien de uitvoering van de activiteiten voor de datum, 31 juli 2022, buiten de schuld van de ontvanger niet mogelijk is, kan de minister die termijn op schriftelijk en gemotiveerd verzoek van de ontvanger een maal met ten hoogste zes maanden verlengen.

Tine

Ik ben bezig met de uitvoer van vouchers (groene bon). De verdeling die wij in ons voorstel hebben gemaakt is 1000 voor koopwoningen en 5000 voor huur. Nu zijn er een paar honderd bonnen over die we opnieuw willen inzetten voor iedereen. Hierdoor verschuift de verhouding van 1000/5000 maar blijft min. 50% Huur wel gehanteerd. Moet er dan nog iets in het voorstel, of richting de RVO, veranderd worden?

De gemeente is vrij om wijzigingen aan te brengen in het project, uiteraard moet daarbij wel worden voldaan aan de voorwaarden genoemd in de regeling. Met de verschuiving in de vraagstelling voldoet het project nog steeds aan de voorwaarden van de regeling, dit is dus ook akkoord. Wel ontvangen wij graag, via ons portaal, een wijzigingsverzoek als de gemeente muteert in het aantal bereikte koop- of huurwoningen.

Jeroen

Door de aangescherpte coronamaatregelen moeten we onverwachte aanpassingen in het proces doen die mogelijk niet binnen de 10% ondersteuningskosten meer passen. Hoe gaan we daarmee om?

Verzoek om bovenstaande situatie nader toe te lichten, de vraag kan in meer detail worden gesteld via rrew@rvo.nl.

Cheukla

Een aantal acties moeten we (lichtelijk) aanpassen i.v.m. corona, in hoeverre moeten we dit aan RVO vooraf communiceren en goedkeuring vragen?

Frederike

hoe gedetailleerd wil RVO wijzigingen in de aanpak ontvangen? Graag voorbeelden wat wel/ niet.

Als de wijzigingen betrekking hebben op de SISA-indicatoren uit het verleningsbesluit of als de gemeente twijfelt over het feit of met de aangebrachte wijzigingen nog steeds wordt voldaan aan de voorwaarden van de regeling, kan een wijzigingsverzoek worden ingediend. Wij adviseren ook om eventuele wijzigingen te muteren in de format begroting, daar wordt direct aangegeven of de mutaties voldoen.

Voldoet u aan de financiële voorwaarden van de uitkering?	Controle uitkomsten
Voor minimaal 1.000 woningen (koop én huur) worden energiebesparende maatregelen uitgevoerd.	u voldoet
Minimaal 50% van deze woningen bestaat uit huurwoningen	u voldoet
De kosten van de activiteiten genoemd in artikel 4.1 sub a t/m c zijn minimaal 70% van de totale kosten.	u voldoet
Maximaal 10% van de kosten is ondersteunend voor de activiteiten uit artikel 4.1.	u voldoet

Jasper

In de voorwaarden van de RREW staat: a. aanvraag op minstens 1000 woningen gericht; b. 50% of meer van de aanvraag voor activiteiten gericht op huurwoningen. Moet het aantal geregistreerde adressen aan deze twee voorwaarden voldoen, om te voldoen aan de verantwoording achteraf?

In het verlengingsbesluit staan verschillende SISA-indicatoren genoemd, met de indicator 'aantal woningen bereikt' zullen wij controleren of er minstens 1000 woningen zijn bereikt en of minstens 50% van deze woningen bestaan uit huurwoningen.

Jantina

Wij hebben de regeling aangevraagd voor 1200 huurwoningen en 800 eigen woningen. De verhouding zal waarschijnlijk een beetje anders uitvallen: meer huurwoningen. Moet ik een wijzigingsverzoek doen?

De gemeente is vrij om wijzigingen aan te brengen in het project, uiteraard moet daarbij wel worden voldaan aan de voorwaarden genoemd in de regeling. Met de verschuiving in de vraagstelling voldoet het project nog steeds aan de voorwaarden van de regeling, dit is dus ook akkoord. Wel ontvangen wij graag, via ons portaal, een wijzigingsverzoek als de gemeente muteert in het aantal bereikte koop- of huurwoningen.

Frederike

Hoort de mailing (materiaal/brief/portokosten) over energiebespaaraanbod plus een tweede over voucheractie bij directe kosten (70%).

In de Memorie van Toelichting bij de regeling staat dat onder ondersteunende activiteiten zowel organisatie- als communicatiekosten vallen. Als de gemeente zelf deze mailing heeft georganiseerd dan valt dit onder ondersteunende kosten. Als de kosten direct en volledig zijn toe te rekenen aan de activiteit zelf dan kunnen deze als niet ondersteunend worden gekwalificeerd. Twijfelt u over uw specifieke situatie? Stuur dan een e-mail naar rrew@rvo.nl, wij zullen dan de individuele casus beoordelen.

Mariëlle

Dus even ter controle: als de verhouding verschuift (zoals aangegeven in het aanmeldformulier), maar minimaal 50% is huurders, dan is het gewoon prima?

De gemeente is vrij om wijzigingen aan te brengen in het project, uiteraard moet daarbij wel worden voldaan aan de voorwaarden genoemd in de regeling. Met de verschuiving in de vraagstelling voldoet het project nog steeds aan de voorwaarden van de regeling, dit is dus ook akkoord. Wel ontvangen wij graag, via ons portaal, een wijzigingsverzoek als de gemeente muteert in het aantal bereikte koop- of huurwoningen.

Jasper

ook een vraag over verantwoording: wij gaan uit van het aantal unieke adressen en totale uitgaven. klopt dat? wat gebeurt er als per woning minder wordt besteed doordat een bepaalde activiteit minder goed loopt? krijg je dan toch 100 euro per woning, bijvoorbeeld om meer inwoners te bereiken dan is aangevraagd.

Dat klopt inderdaad. Als uit de verantwoordingsinformatie blijkt dat de uitkering niet, niet geheel, of onrechtmatig is besteed kunnen wij de uitkering ter hoogte van het niet-bestede of onrechtmatig bestede deel terugvorderen. De gemeente is vrij om te schuiven in het project zolang er aan de voorwaarden van de regeling wordt voldaan. Meer inwoners bereiken is toegestaan, let wel op de voorwaarde dat minstens 50% van de bereikte woningen uit huurwoningen moeten bestaan.



‘WIJ ZIJN BERENSCHOT, GRONDLEGGER VAN VOORUITGANG’

Wij zien een Nederland dat altijd in ontwikkeling is. Zowel sociaal als organisatorisch verandert er veel. Al meer dan 80 jaar volgen wij deze ontwikkelingen op de voet en werken we aan een vooruitstrevende samenleving. Daarbij staan we voor duurzaam advies en de implementatie hiervan. Altijd gericht op vooruitgang én echt iets kunnen betekenen voor mensen, organisaties en de maatschappij.

Alles wat we doen, is onderzocht, onderbouwd en vanuit meerdere invalshoeken bekeken. In ons advies zijn we hard op de inhoud, maar houden rekening met de menselijke maat. Onze adviseurs doen er alles aan om complexe vraagstukken om te zetten naar praktische oplossingen waar u iets mee kan. Wij geven advies en bieden digitale oplossingen waarbij we ons focussen op:

- Toekomst van werk en organisatie
- Energietransitie
- Toekomst van zorg
- Transformatie van openbaar bestuur

Berenschot Groep B.V.

Van Deventerlaan 31-51, 3528 AG Utrecht
Postbus 8039, 3503 RA Utrecht
030 2 916 916
www.berenschot.nl